

til den hele Skatteopkrævning (det blot formelle ved Sammenlægninger og Udstykningsret). Det er nu vistnok et tillokkende Ræsonnement, at medens visse Konjunkturer vel vilde lette Sammenlæggelser, navnlig naar Jorder stode i lav Pris, vilde Udstykningsret fremmes under de modsatte Konjunkturer, naar de enkelte Tønder Land kom i høj Pris, og at altsaa Modsatningerne vilde udjævne sig selv, naar man kun lod den saa naturlige Frihed være Forholdenes Regulator og ej indlod sig paa at bestemme Landbrugenes Størrelse efter vilkaarlig valgte Grænser, der dog aldrig kunde andet, end i mange konkrete Tilfælde blive upassende og da lamme Kræfternes Udvikling og stade de retlige private Interesser. Jeg kan imidlertid ej andet, end erklære mig imod den ubetingede Sammenlæggelsesret. Jorden er saa aldeles overvejende den mest attraaværdige Ejendomsaenstand, at det ikke udebliver, at under uheldige Konjunkturer, naar Bøndergaardene blive godt Køb, ville ikke saa af Landets Kapitalister samle Jorder; de ville vælge denne Ejendomsaenstand fremfor de løse Kapitaler. Mange Kapitalister ville i sige Tider endog maatte overtage Ejendommene for Prioriteter, og derved vilde, under saadanne Konjunkturer, under en fri Sammenlæggelsesret, Bøndergaardene forsvinde, og meget store Ejendomme træde i Stedet. Saaledes er det gaaet i England, hvor der for saa Aarhundreder siden, især i de nordlige Grevskaber hvor de fleste Danste i sin Tid vare indvandrede, fandtes mangfoldige Bøndergaarde som bore; nu findes kun de store engelske Landejendomsbesiddere og deres Forpagtere. Blot i Northumberland, det mest danske Grevskab, skulle være nogle saa Ejendomsbøndergaarde tilbage. Saa er det og gaaet i Mecklenborg, og den samme Operation fortsættes nu i Skaane. Naar man ventte, at under forandrede Konjunkturer ville disse store Ejendomme nok igen blive udstykkede, saa holder det ikke Stik; den i en Saand samlede enkelte store Ejendom — og om saadanne ville her blive Tale, ej om et Komplex af Bøndergaarde som det nærværende Fæstegods — bliver ej saa let udstykket, især naar Ejeren er kommen til Velmaat. Den samlede Besiddelse af Jord har noget saa tillokkende, og om end alle fideikommissariske Baand hæves, vil dog den for de store Jordejere naturlige Tænkemaade, i Forbindelse med en friere Testationsret, hindre sige Ejendommens Udskiltelse, hvortil jeg i øvrigt ikke en gang her kan regne Opførelse af Afbyggergaarde paa 3 à 400 Tdr. Land, som vel ville forekomme. Altsaa — Resultatet af den uindskrænkede Sammenlæggelsesret vil blive en, snart hurtig snart langsom, men dog stedse fremadstridende, Inddragelse af Bøndergaarde og deres Sammenlæggelse til store Jordejendomme, og dermed en bestandig Forringelse af den nærværende saakaldte Gaardmandsklasse.

Det samme vil paa den anden Side bevirkes ved den ubundne Udstykningsret, naar der navnlig fremtidig ej skal blive nogen Hovedparcel tilbage, som endnu kan stiges at udgøre en Bøndergaard. Denne Art af Udstykning bliver allerede efter Forholdets Natur langt hyppigere, end Udstykningsret af store Jordejendomme, eftersom det rene Provenu af dem er ringere, og derfor større Fristelse til at sælge enkelte Tønder og Skæpper Land, der, formedelst Søgningsret efter Bolig under Folkemængdens Tilvækst, staa i en højere Pris, end den enkelte Tønde beløber sig til, beregnet som en Kvotadel af den almindelige Bøndergaards Pris. Men Udstykningsret af Bøndergaardene vilde naturligvis under en ubegrænset Sammenlæggelsesret blive endnu meget større, da de Familier, som udtøbes af de nedlagte Gaarde, vilde søge mindre Parceller. Begge Dels i Forening — den ubundne Sammenlæggelsesret og ubundne Udstykningsret — vilde saaledes samvirke til, at Gaardmandsklassen forsvandt. Men ligesom dette staa i en stærkende Modsatning til det sidste Aarhundredes Lovgivning, der netop har villet opholde Bønderbrugene, — ogsaa i Hertugdømmene „die Familiestellen“ —, saaledes anser jeg et slikt Resultat som sørgeligt for mit Fødeland. Ej blot omfatter Gaardmandsklassen en talrig Mængde af noget nær de lykkeligste Familier i Samfundet; men, hvad der er vigtigere i politisk Henseende, det er Landets bedste Bøer mod den nyere Tids Forvildelser i socialistisk eller kommunistisk Retning, og Gaardmændene ville, naar de nærværende Landbospørgsmaal ere ordnede, efter deres Stilling blive et konservativt Element, som kan have stor Betydning, ej blot ved sin egen Talrigdom og Kraft, men ogsaa ved dens Indvirkning paa de mindre Jordebrugere, navnlig de mindre Parcellister, som ville holde sig til dem.

Det er derfor min Mening, at en uindskrænket Sammenlæggelsesret ej bør finde Sted, men at man — ibet det tidligere Jordebud imod Sammenlæggelsen af Bøndergaarde ophæves — ved Lov (naturligvis en foranderlig Lov, som kan rettes, naar Tiderne forandres), bør foreskrive, at ingen Landejendom skal kunne forøges ved Tillæg af anden Jord, som ej for Tiden er lovligt forenet med samme, til over 20 Tdr. Hartkorn Ager og Eng, foruden den Skovstyld, som maatte findes ved den, under den Straf, som er